

ALACAĞIN DEVRİNDE İPTAL HAKKININ DEVRALANA GEÇİP GEÇMEYECEĞİ MESELESİ

Zur Frage ob das Anfechtungsrecht mit der Abtretung der Forderung auf den Zessionar übergeht

Araştırma Görevlisi Dr. Seda BAŞ*

Öz: Alacağın devri, alacaklının alacağını borçlunun rızası aranmaksızın üçüncü bir kişiye devretmesidir. Alacağın devrinin sonucu olarak alacaklı borç ilişkisinden çıkar. Alacağın devriyle birlikte öncelik hakları ve fer'i haklar devralana geçer. Yenilik doğuran haklar konusunda ise alacağa bağlı yenilik doğuran hakların devirle birlikte devralana geçeceği kabul edilmektedir. Sözleşmeye bağlı yenilik doğuran haklar, tüm borç ilişkisini ilgilendirdiğinden devirden etkilenmez ve devredende kalır. Ancak iptal hakkının alacağın devriyle birlikte devralana geçip geçmeyeceği tartışmalıdır. Hâkim görüşüne göre iptal hakkı esasen bağımsız olarak devredilemez. Nitekim iptal hakkı sözleşmeye bağlı yenilik doğuran hak ve kişisel hak niteliğine sahiptir ve tüm borç ilişkisini etkiler. Gittikçe önem kazanmaya başlayan yeni bir görüş ise, iptal hakkının devrinin önünde hiçbir hukuki engel bulunmadığını savunmaktadır. Bu görüş sözleşme özgürlüğü kapsamında iptal hakkının devrinin de mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Hâkim görüş, alacağın devriyle iptal hakkının devredende kalacağı yönündedir. Diğer yandan iptal hakkının devralana geçip geçmeyeceği sorusuna cevap aranırken devredilen alacağın niteliği, devreden ve devralanın menfaatlerinin karşılaştırılması gibi kriterler dikkate alınmak suretiyle bir değerlendirmeye yatan görüşler de mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Alacağın devri, iptal hakkı, iptal hakkının devri, iptal hakkının devredilemezliği ilkesi, iptal hakkı sahibi, alacağı devralan, alacağı devreden.

Zusammenfassung: Die Zession ist die Übertragung der Forderung des Gläubigers auf einen Dritten ohne Einholung der Zustimmung des Schuldners. Als Ergebnis von der Zession scheidet der Gläubiger aus dem Schuldverhältnis aus. Mit der Abtretung der Forderung gehen Vor- und Nebenrechte auf den Zessionar über. Hinsichtlich der Gestaltungsrechte wird angenommen, dass die mit der Forderungsverbundenen Gestaltungsrechte mit der Übertragung auf den Zessionar übertragen werden. Da die vertragsbezogene Gestaltungsrechte das gesamte Schuldverhältnis betreffen, bleiben sie von der Übertragung unberührt und beim Zessionar bleiben bestehen. Streitig ist, ob das Anfechtungsrecht mit der Zession auf den Zessionar übergeht. Nach herrschender Meinung ist das Anfechtungsrecht grundsätzlich eigenständig nicht übertragbar. Tatsächlich hat das Anfechtungsrecht den Charakter eines vertraglichen Gestaltungsrechts und eines Persönlichkeitsrechts und bewirkt das gesamte Schuldverhältnis. Eine mehr und mehr Gewicht gewonnene neue Auffassung vertritt, dass der Übertragung des Anfechtungsrechts keine rechtlichen Hindernisse entgegenstehen. Diese Ansicht behauptet, dass eine Übertragung des Anfechtungsrechts im Rahmen der Vertragsfreiheit möglich ist. Die herrschende Meinung spricht sich dafür aus, dass das Anfechtungsrecht mit der Abtretung der Forderung beim Zessionar bestehen bleibt. Andererseits gibt es bei der Beantwortung der Frage, ob das Anfechtungsrecht auf den Zessionar übergeht, auch Meinungen, die eine Beurteilung anhand von Kriterien wie der Art der übertragenen Forderung, dem Nutzenvergleich vornehmen der Zedent und der Zessionar.

Schlüsselwörter: Zession, Anfechtungsrecht, die Übertragung des Anfechtungsrechts, das Prinzip der Unübertragbarkeit des Anfechtungsrechts, Anfechtungsberechtigung, Zessionar, Zedent.

* Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı, yildizs@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5382-2663

Makale Geliş Tarihi: 27.09.2022, Makale Kabul Tarihi: 15.11.2022

DOI: 10.57083/adaletdergisi.1217842

GİRİŞ

Alacağın devri, alacaklının alacağını borçlunun rızasına ihtiyaç duymaksızın alacağı devralan ile yaptığı bir sözleşme sonucunda devrederek borç ilişkisinden çıkması ve yerini yeni alacaklıya bırakmasıdır. Alacağın devri; borçlu, devreden ve devralanın oluşturduğu üç köşeli bir hukuki ilişkidir. Alacağın devrinin konusu sözleşmenin tamamı değildir; aksine sözleşme ilişkisinden doğan bir alacak devre konu olabilir. Alacağın devrinin ilk ve en önemli sonucu borç ilişkisinin aktif süjesindeki değişikliklerdir. Devredenin garanti borcu ve ispat araçlarını ve özellikle yazılı belgeleri teslim etme borcu da devrin asli sonuçları arasında yer alır. Alacağın devrinin yan sonuçları ise, öncelik haklarının ve fer'i hakların devralana geçmesidir. Yenilik doğuran haklar bakımından bağımlı yenilik doğuran hakların ilke olarak alacak hakkından ayrı olarak devredilemeyeceği ifade edilmektedir. Diğer yandan alacağın devri sonucunda yenilik doğuran hakkın kim tarafından kullanılacağı sorusu da ortaya çıkmaktadır. Bu hususta bağımlı yenilik doğuran haklar konusunda da ikili bir ayrıma gidilmesi gerekmektedir. Alacağına bağlı yenilik doğuran haklar devirle birlikte devralana geçerken sözleşmeye bağlı yenilik doğuranlarda bu yönde bir kabul söz konusu değildir.

Alacağın devrinde yenilik doğuran hakların kim tarafından kullanılacağı meselesi irdelenirken kullanılan en sık örneklerden biri iptal hakkıdır. İptal hakkı, sahibine aşırı yararlanma ya da bir irade bozukluğu etkisi altında kurulan sözleşmeyi geçmişe etkili bir biçimde ortadan kaldırma imkânı veren sözleşmeye bağlı bozucu yenilik doğuran haklardan biridir. Alacağın devrinde iptal hakkının devralana geçip geçmeyeceği tartışmalıdır. Hâkim görüşü; iptal hakkının sözleşmeye bağlı bir yenilik doğuran hak niteliğine sahip olduğunu, kanun koyucu tarafından iptal hakkı sahibinin karar verme özgürlüğünü, bir başka ifadeyle sözleşme özgürlüğünü koruyucu işlevini ve kişisel hak niteliğini ön plana çıkararak devredende kalacağını ileri sürmektedir. Bu düşünce, iptal hakkının devredilmesinin önünde hiçbir hukuki engel bulunmadığını ileri süren yeni bir görüş tarafından eleştirilmektedir. Yeni görüş taraftarları, alacağın devrinde de iptal hakkının devralana geçebileceğini; bu hususta bir değerlendirme yaparken devredilen alacağın niteliği, devreden ve devralan arasındaki menfaat dengesinin karşılaştırılması gibi ölçütlerden hareket etmektedirler.

I. ALACAĞIN DEVRİ KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

A. KAVRAM

Alacağın devri (*Zession; Abtretung*), Türk Borçlar Kanunu'nun "borç ilişkilerinde taraf değişiklikleri" başlıklı beşinci bölümünün birinci ayırımında, m. 183-194 hükümleri arasında düzenlenmektedir. TBK'da

alacağın devrinin kavramsal tanımına yer verilmemiştir. Alacağın devri, alacaklının alacağını borçlunun rızasına gerek duymaksızın bir üçüncü kişiye devretmesi şeklinde tanımlanmaktadır.¹ Bu tanım, TBK'da yer verilen alacağın devrinin unsurlarını barındıran bir tanımdır. Öğretide alacağın devrine ilişkin tüm hükümler dikkate alınarak çeşitli tanımlamalar² da yapılmakla birlikte, en kısa anlatımla alacağın devrinden, bir alacağın alacaklısının değişmesi durumu anlaşılır.³

Alacağın devrinde alacağı üçüncü bir kişiye devreden eski alacaklıya “devreden (*Zedent*)”, alacağı devralan üçüncü kişi yeni alacaklıya “devralan (*Zessionar*)”, devre konu alacağın borçlusuna ise “borçlu (*Zessus*)” denir.⁴ Alacağın devriyle devreden, alacağını üçüncü bir kişiye devrettiğinde üçüncü kişi alacaklı sıfatını kazanır ve eski

- ¹ Eugen Bucher, Schweizerisches Obligationenrecht, 3. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1988, s. 536; Christian Grüneberg, Palandt Bürgerliches Gesetzbuch, 77. Auflage, C. H. Beck, München, 2018, § 398, s. 621, N. 2; Theo Guhl/Hans Merz/Alfred Koller, Das Schweizerische Obligationenrecht, 8. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1991, s. 244; Eugen Spirig, Zürcher Kommentar Band/Nr. V/1k, Vorbemerkungen zu Art. 164-174, 3. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag AG, Zürich, 1993, s. 12, N. 20; Ingeborg Schwenzer, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, 6. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern, 2012, s. 573, 574, N. 90.02; Andreas Furrer/Anton K. Schynder, Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Obligationenrecht - Allgemeine Bestimmungen - Art. 1-183 OR, 3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2016, s. 936, N. 1; Fahrettin Aral, “Topyekün Temlik”, C. 42, S. 1, 1992, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 93; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 1386, N. 3827; Hüseyin Hatemi/Emre Gökyayla, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 5. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 413, N. 1; Mustafa Alper Gümüş, Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 1078.
- ² Öğretide yer verilen bir tanıma göre, alacağın devri “*bir alacak hakkının hakkı devreden alacaklı ile devralmak isteyen arasında kurulan ve borçlunun katılmasının gerekmediği tasarruf işlemi niteliğindeki yazılı bir sözleşme ile hakkın özünde bir değişiklik meydana gelmeden (olduğu gibi), devralanın malvarlığına geçirilmesi işlemidir*”. İlgili tanım için, bkz. Baki İlkey Engin, Alacağı Temlik Edenin Garanti Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 10. Bir başka tanıma göre alacağın devri, “*alacaklının bir borç ilişkisinde borçlunun rızasına gerek duymaksızın, alacağını tasarrufi ve soyut bir işlemle üçüncü bir şahsa devretmesine imkân sağlayan yazılı şekle bağlı bir sözleşmedir*”. Bu tanım için, bkz. Mehmet Üçer, “Roma Hukuku’nda ve Karşılaştırmalı Hukukta Alacağın Temliki”, C. 54, S. 3, 2005, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 407. Benzer yönde bir tanım için, bkz. Mustafa Arıkan, “Türk Özel Hukukunda Alacağın Temliki”, C. 13, S. 1, 2005, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 131.
- ³ Hermann Becker, Berner Kommentar, Vorbemerkungen zu Art. 164-174 (Abtretung), 2. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern, 1945, s. 764, N. 1; Schwenzer, 2012, s. 573, 574, N. 90.02; Arif B. Kocaman, Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1989, s. 6; Eren, s. 1386, N. 3827.
- ⁴ Bucher, s. 536; Spirig, N. 12; Guhl/Merz/Koller, s. 244; Schwenzer, 2012, s. 573, 574, N. 90.02; Aral, s. 93; Eren, s. 1386, N. 3828;

alacaklının yerine geçer. Borçlunun bu işleme katılması gerekmediği gibi, rıza göstermesi -hatta devirden haberdar olması dahi- gerekmez.⁵

Alacağın devri, TBK m. 184/I gereğince yazılı şekil şartına bağlanmıştır. Alacağın devrinin iradi devir, kanuni devir ve yargısal devir olmak üzere üç farklı türü vardır. Kanuni devir ve yargısal devre ilişkin TBK m. 185'te özel bir düzenleme mevcut olup gerçek anlamda alacağın devri ile kastedilen iradi devirdir.⁶

Alacağın devri, hukuki niteliği itibarıyla bir tasarruf işlemidir.⁷ Alacağın devri aynı zamanda bir sözleşmedir.⁸ Bu sözleşmenin tarafları alacağı devreden eski alacaklı ve alacağı devralan yeni alacaklıdır.⁹ Alacağın devrinin sebebe bağlı bir işlem olup olmadığı tartışmalıdır. Türk-İsviçre hukukunda hâkim görüş, alacağın devrinin sebebe bağlı bir işlem olduğudur.¹⁰ Alman hukukunda ise alacağın devri, soyut bir işlem olarak kabul edilmektedir.¹¹

Alacağın devrinin konusu, sözleşmenin kendisi değildir. Devrin konusu borç ilişkisinin içerdiği alacak hakkıdır.¹² İlke olarak her türlü alacak devre konu olabilir.¹³ Aynı bir talep hakkı alacağın devrinin

⁵ Bucher, s. 536; Guhl/Merz/Koller, s. 244; Schwenger, 2012, s. 574, N. 90.02; Kocaman, s. 11, 12; Eren, s. 1386, 1387, N. 3828.

⁶ Kocaman, s. 8; Eren, s. 1390, N. 3839; H. Tolunay Ozanemre Yayla, Alacağın Devri İşleminin Geçerliliği ve Sebeple Olan İlişkisi (İlliliği), Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s. 44.

⁷ Bucher, s. 536; Guhl/Merz/Koller, s. 244; Schwenger, 2012, s. 574, N. 90.04; Aral, s. 94; Eren, s. 1390, N. 3841; Kemal Dayınlarlı, Türk Borçlar Kanununa Göre Alacağın Devri, 5. Baskı, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 2019, s. 86; Ozanemre Yayla, s. 58; H. Kübra Ercoşkun Şenol, Türk Borçlar Kanunu'na Göre Alacağı Devredenin Garanti Sorumluluğu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 50.

⁸ Eren, s. 1392, N. 3846; Dayınlarlı, s. 90; Ozanemre Yayla, s. 53; Ercoşkun Şenol, s. 49.

⁹ Palandt/Grüneberg, § 398, s. 621, N. 3; Eren, s. 1392, N. 3846

¹⁰ Eren, s. 1394, N. 3853; Dayınlarlı, s. 102. Aksi yönde, Ozanemre Yayla, s. 393, 394. İsviçre hukukunda geleneksel görüşün aksine alacağın temlikini soyut bir işlem olarak kabul eden ve gittikçe taraftar toplamaya başlayan görüş için, bkz. Bucher, s. 554 vd.; Guhl/Merz/Koller, s. 245; Heinrich Honsell, "Tradition und Zession - kausal oder abstrakt?", http://honsell.at/pdf/FS_Wiegand.pdf, s. 17 vd.; Schwenger, 2012, s. 575.

¹¹ Palandt/Grüneberg, § 398, s. 621, N. 2.

¹² Eren, s. 1398, N. 3865.

¹³ Eren, s. 1398, N. 3865. Bir kanun hükmü, sözleşme veya işin niteliği gereği devredilemeyen alacaklar da söz konusudur. Bu hususta, bkz. Bucher, s. 540 vd.; Schwenger, 2012, s. 578, N. 90.22; Eren, s. 1399, 1400; Ercoşkun Şenol, s. 111 vd. Müstakbel alacakların devri hususunda da devir anında herhangi bir hukuki temele sahip olup olmadıklarına göre bir ayırım yapılmaktadır. Bu hususta, bkz. Nurcihan Dalcı, "Müstakbel Alacakların Toptan Devri", Prof. Dr. Erdal Onar'a Armağan, Cilt I, Ankara, 2013, s. 752 vd.

konusunu oluşturmaz.¹⁴ Bağımlı yenilik doğuran haklar da alacak hakkından ayrı olarak devredilemez.¹⁵

B. ALACAĞIN DEVRİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

Alacağın devri, üç köşeli hukuki ilişkilerden biridir. Buradaki “üç köşeli”likten maksat, hukuki ilişkide devreden, devralan ve borçludan oluşan üç kişinin varlığıdır¹⁶. Alacağın devrinin ortaya çıkardığı ilk ve en önemli sonuç, borç ilişkisinin aktif süjesinin değişmesidir.¹⁷ Nitekim alacak devredenden devralana geçmekte, devreden borç ilişkisinden ayrılarak yerini devralan sıfatıyla yeni alacaklıya bırakmaktadır. Bu durum, alacağın devrinin asli sonuçlarından biridir. Alacağın devri nedeniyle devredenin garanti borcu ve ispat araçlarını ve özellikle yazılı belgeleri teslim etme de devrin asli sonuçlarındandır (TBK m. 190; m. 191). Alacağın devrinin yan sonuçları ise, öncelik haklarının ve fer’i hakların devralana geçmesidir (TBK m. 189/I).

Çalışmamız açısından önem arz eden mesele, alacağın devrinde yenilik doğuran haklardan iptal hakkının devirden nasıl etkilendiğidir. Bu sebeple alacağın devrinin asli sonuçları hakkında ayrıntıya girmeden yan sonuçlardan özellikle yenilik doğuran hakların geçmesi meselesi üzerinde durmak gerekmektedir. Söz konusu mesele ikili bir ayırım yapılarak cevaplandırılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda alacağa bağlı yenilik doğuran hakların devirle birlikte devralana geçeceği kabul edilmektedir¹⁸. Örneğin, seçimlik bir alacak devre konu olmuşsa, artık seçim hakkı devralana aittir. Buna karşılık alacağın kaynaklandığı borç ilişkisinin tamamını ilgilendiren bir yenilik doğuran hak söz konusu olduğunda, alacağın devri bu hakkın devralana geçmesi sonucunu

¹⁴ Eren, s. 1399, N. 3867; Nisim Franko, “Alacağın Temliki”, C. 49, S. 1, 1994, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, s. 180.

¹⁵ Eren, s. 1399, N. 3867.

¹⁶ Kocaman, s. 9.

¹⁷ Palandt/Grüneberg, § 398, s. 623, N. 18; Kocaman, s. 11; Eren, s. 1402, N. 3876. Bu değişiklik, alacak üzerindeki “hak sahipliği” bakımından söz konusu olmaktadır. Devreden borç ilişkisi çerçevesinde sahip olduğu “alacaklılık durumu”nda herhangi bir değişiklik söz konusu değildir. Nitekim bir borç ilişkisinde alacaklı lehinde yalnızca alacak hakkı doğmaz. Birden fazla alacak, yenilik doğuran haklar ve itirazlar da alacaklının “alacaklılık” konumuna bağlı olarak sahip olabileceği haklardandır. Bu hususta, bkz. Kocaman, s. 11.

¹⁸ Joachim Gernhuber, “Synallagma und Zession”, Festschrift für Ludwig Raiser zum 70. Geburtstag, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1974, s. 60, 61; Eren, s. 1404, N. 3886; Franko, s. 187; Anja Verena Steinbeck, Die Übertragbarkeit von Gestaltungsrechten, Verlag Dunkel & Humblot GmbH, Berlin, 1994, s. 63; Jan Felix Hoffmann, Zession und Rechtszuweisung, Mohr Siebeck, Tübingen, 2012, s. 13, 14; Vedat Buz, Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 280; Dayınlarlı, s. 274; Özcan Günergök, Alacağın Devrinde Borçlunun Hukuki Durumu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 201.

doğurmaz.¹⁹ Nitekim alacağın devrinin konusu borç ilişkisinin tamamı değil, sadece söz konusu ilişkiden kaynaklanan alacak hakkıdır. İptal hakkı, sözleşmeyi geçmişe etkili bir biçimde ortadan kaldıran bir etkiye sahip olduğundan borç ilişkisinin tamamını ilgilendiren bir yenilik doğuran haktır. Bununla birlikte alacağın devrinde iptal hakkının devralana geçip geçmeyeceği tartışmalıdır. İfade etmek gerekir ki, iptal hakkının devredilebilirliğiyle ilgili yapılan değerlendirmelerin birçoğu, sözleşmeden dönme, fesih gibi diğer yenilik doğuran haklar bakımından da dikkate alınmalıdır.²⁰ İptal hakkının devredilebilirliği konusundaki tartışmalara geçmeden önce iptal hakkı kavramına kısaca değinmek yararlı olacaktır.

II. İPTAL HAKKI KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

A. KAVRAM VE GENEL ÖZELLİKLER

İptal hakkı, kuruluş aşamasında irade bozukluğu veya aşırı yararlanma etkisi altında hukuki işlem gerçekleştiren kimseye bu işlemi ortadan kaldırma imkânı sunan bir haktır.²¹ İrade bozukluğu ya da aşırı yararlanma etkisi altında kurulan hukuki işlemin kaderi, iptal hakkı sahibinin kararına bağlıdır. İptal hakkı sahibi, iptal hakkını kullanmayarak sözleşmenin geçerliliğini koruyabileceği gibi; iptali ileri sürerek sözleşme ilişkisini sona da erdirebilir. Bu sebeple iptal hakkı, hukuki işlemin geçerliliğine veya iptaline karar verme yetkisi olarak da tanımlanabilir.²² Bu hakkın kullanılabilmesi iptale yönelik iradenin açıklanmasına bağlıdır. İptal hakkının kullanılmasının ön şartı, iptal beyanı olarak adlandırılan söz konusu irade açıklamasının varlığıdır.

Sözleşmenin iptalini, sözleşmenin her iki tarafı da isteyemez. İptal hakkının kullanılması, hak sahibinin iradesine bırakılmıştır. Sadece iradesi sakatlanan ya da aşırı yararlanmaya maruz kalan taraf, sözleşmeyi iptal edebilme yetkisine sahiptir.²³ Bu yönüyle iptal hakkı,

¹⁹ Franko, s. 187; Günergök, s. 202, 203.

²⁰ Peter Bydliniski, Die Übertragung von Gestaltungsrechten, Manzsche Verlags, Wien, 1986, s. 45.

²¹ Max Waiblinger, Begriff und Ausübung der Anfechtungsrechte im schweizerischen Privatrecht, unter besonderer Berücksichtigung der Anfechtung des ehelichen Kindesverhältnisses, Abhandlung zum schweizerischen Recht, 30. Heft, Verlag von Stämpfli & Cie, Bern, 1928, s. 8; Buz, s. 281.

²² Andreas von Tuhr, Borçlar Hukukunun Umumi Kısımı, C. 1-2, Çev.: Cevat Edege, Olgaç Matbaası, Ankara 1983, s. 226; Werner Flume, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Zweiter Band, Das Rechtsgeschäft, Springer Verlag, Berlin 1965, s. 557.

²³ Jürgen Ellenberger, Palandt Bürgerliches Gesetzbuch, 77. Auflage, C. H. Beck, München, 2018, BGB § 143, N. 4; von Tuhr, s. 302, 303; Maja L. Blumer, Kurzkommentar Obligationenrecht, Hrsg. Heinrich Honsell, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2014, s. 137, N. 2; Schwenger, 2012, s. 297, N. 39.11.

iradesi sakatlanan kimsenin karar verme özgürlüğünü ve üst kavram olarak sözleşme özgürlüğünü koruyucu bir işleve sahiptir ve kişisel hak niteliğindedir.²⁴ Karşı taraf iptal açıklamasına kadar sözleşmeyle bağlı kalmak zorundadır.

İptal hakkı miras yoluyla intikale elverişlidir.²⁵ Ancak rehnedilemez ve haczedilemez.²⁶ İptal hakkının kullanılması hak düşürücü süreye tabidir.²⁷ İptal açıklaması koşula (şarta) bağlanamaz²⁸ ve iptal beyanında bulunulduktan sonra bu beyandan geri dönülemez.²⁹ İptal beyanının ileri sürülmesi herhangi bir şekilde bağlı değildir.³⁰ İptal edilen işlem özel bir şekle gerektirse dahi iptal, şekle bağlı olmaksızın ileri sürülebilir.³¹

B. İPTAL HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ

İptal edilebilir bir hukuki işlemin geçmişe dönük olarak ortadan kaldırılabilmesi için, hak sahibinin, hukuki değişikliği fark edilebilir kılması gerekir. Bu bağlamda iptal hakkının kullanılması, hukuki niteliği itibarıyla, bir yenilik doğuran hakkın kullanılmasıdır. İptal hakkının ileri sürülmesi, iptal beyanı aracılığıyla gerçekleşir. İptal beyanı tek taraflı,

²⁴ Bruno Schmidlin, Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Art. 23-31 OR, Stämpfli Verlag, 2. Aufl., Bern, 2013, s. 316, N. 78; Herbert Roth, J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsrecht und Nebengesetzen, Buch I, Allgemeiner Teil, Sellier de Gruyter, Berlin 2015, BGB §142 N. 11; Christian Hattenhauer, Einseitige private Rechtsgestaltung, Mohr Siebeck, Tübingen, 2011, s. 454.

²⁵ Staudinger/Roth, BGB §142 N. 10; Eren, s. 400.

²⁶ Flume, s. 561.

²⁷ Peter Gauch / Walter R. Schlupe / Jörg Schmid / Susan Emmenegger, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Band I, 9. Auflage, Schulthess Verlag, Bern, 2008, s. 191, N. 906; Kurzkomentar / Blumer, s. 138, N. 5; Karl Larenz / Manfred Wolf, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, 9. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2004, s. 675, N. 86; Eren, s. 475; Hatemi / Gökyayla, s. 108, N. 41.

²⁸ Josef Fenkart, Wesen und Ausübung der Gestaltungsrechte im schweizerischen Privatrecht, Verlag von Stämpfli & Cie., Bern, 1925, s. 86.

²⁹ Fenkart, s. 89.

³⁰ Seckel, s. 238; von Tuhr, s. 304; Berner Kommentar / Schmidlin, s. 314, N. 68; Staudinger / Roth, BGB §143 N. 6; Schwenger, 2012, s. 297, N. 39.14; Larenz / Wolf, s. 680, N. 110; Kurzkomentar / Blumer, s. 137, N. 3; Claire Huguenin, Obligationenrecht, Allgemeiner und Besonderer Teil, Schulthess Verl., 3. Aufl., Zürich, 2019, s. 177, N. 577; M. Kemal Oğuzman / M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 17. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 124.

³¹ Bucher, s. 211; Flume, s. 559; Berner Kommentar / Schmidlin, s. 314, N. 68; Jan Busche, Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band I Allgemeiner Teil, C.H. Beck, 9. Aufl., München 2021, BGB § 143, N. 4; Arnd Arnold, Erman Bürgerliches Gesetzbuch, 15. Aufl., Otto Schmidt Verl., Köln, 2017, s. 412, N. 4; Staudinger / Roth, s. 119, N. 6; Schwenger, 2012, s. 297, N. 39.14. Aksi yönde, bkz. Ahmet Kut, Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, 3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, 2016, s. 177.

varması gerekli bir irade açıklamasıdır.³² Karşı tarafça kabul edilmesi gerekmez.³³ Dolayısıyla iptal hakkının kullanılması, tek taraflı bir hukuki işlemdir ve her zaman tasarruf işlemi niteliğine sahiptir.³⁴

İptal hakkı, bozucu yenilik doğuran hak niteliğindedir. Diğer yandan iptal hakkı sözleşme ilişkisini sona erdirirken daha önce yerine getirilmiş edimlerin iadesi borcunun doğmasına da neden olur. Bu şekilde taraflar arasındaki hukuki ilişki hem sona ermekte hem içeriği değişerek bir iade borcuna dönüşmektedir. Bunun sonucu olarak iptal hakkının, bozucu ve değiştirici yenilik doğuran hakların özelliklerini bünyesinde taşıdığı söylenebilir.³⁵ İptal hakkının her iki tür yenilik doğuran hak grubuna dahil edilmesinin yerinde olup olmadığı, yerinde değilse bir grup belirlerken hangi kıstasların göz önünde bulundurulması gerektiği gibi sorular akla gelebilir. İptal hakkının hem değiştirici hem bozucu yenilik doğuran haklara ait olmasının yerindeliği bir tarafa bırakılacak olursa, birtakım kıstaslar dikkate alınarak bir grup içerisinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülebilir. İptal hakkının meydana getirdiği “esas etki”nin tespiti, dahil olması gereken yenilik doğuran hak çeşidinin belirlenmesi için bir kıstas olarak önerilmektedir.³⁶ Ancak iptal hakkının esas etkisinin sözleşme ilişkisini sona erdirmek mi yoksa daha önce yerine getirilmiş edimlerin iadesini sağlamak mı olduğu cevaplanması güç meselelerdendir. Bu sebeple, iptal hakkının hangi gruba ait olduğu belirlenirken, “ilk etki”den hareket edilebileceği ifade edilmektedir.³⁷ Bizim de katıldığımız bu görüş, iptal hakkının ilk etkisinin sözleşme ilişkisini sona erdirmek olduğunu vurgulayarak daha önce yerine getirilmiş edimlerin iadesini ilk etkinin sonucu olarak nitelemektedir. Bu durumda iptal hakkını, hakkın ilk etkisi sözleşmeyi geçmişe etkili olarak ortadan kaldırmak olduğundan, bozucu yenilik doğuran haklar kategorisinde değerlendirmek gerekir.

İptal hakkı, hak sahibinin sakatlanmış irade beyanıyla bir sözleşme ilişkisi içerisinde olmasının sonucunda kendisine kanun tarafından verilmiş bir haktır. İptal hakkı, sahibinin sözü edilen konumuna bağlı olduğundan bağımlı yenilik doğuran haklardandır. Bağımlı yenilik

³² Berner Kommentar / Schmidlin, s. 314, N. 68; Ingeborg Schwenzer, Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529 OR, Helbing Lichtenhahn Verl., 4. Aufl., Basel, 2007, s. 272, N. 10; Flume, s. 559; Waiblinger, s. 48, 49; Oğuzman / Öz, s. 123; Eren, s. 1430.

³³ Berner Kommentar / Schmidlin, s. 314, N. 68; Basler Kommentar / Schwenzer, s. 272, N. 10.

³⁴ Emil Seckel, “Die Gestaltungsrechte des bürgerlichen Rechts”, Festgabe der juristischen Gesellschaft zu Berlin zum 50 Jährigen Dienstjubiläum ihres Vorsitzendes Richard Koch, Berlin, 1903, s. 237; Bucher, s. 212; Münchener Kommentar / Busche, BGB § 143, N. 4; Waiblinger, s. 44; Erman BGB / Arnold, s. 411, N. 1; Eren, s. 474.

³⁵ Buz, s. 194, 195.

³⁶ Buz, s. 195.

³⁷ Rolf Steiner, Das Gestaltungsrecht, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1984, s. 70, 71; Buz, s. 195.

doğuran haklar kendi içerisinde, alacağı veya borca bağlı yenilik doğuran haklar ve sözleşmeye bağlı yenilik doğuran haklar olarak ikiye ayrılır.³⁸ Bağımlı yenilik doğuran hakların bazıları bir sözleşme tarafı olmayla yakından ilgilidir. Bu tür haklara sözleşmeye bağlı yenilik doğuran haklar denir.³⁹ Sözleşmenin iptali de sözleşmeye bağlı yenilik doğuran haklardan biri olup iptal hakkının kullanılması, sözleşmenin tamamı üzerinde sonuçlar meydana getirir.⁴⁰

III. İPTAL HAKKININ DEVRİ KONUSUNDA İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞLER

İptal hakkının devre konu olup olamayacağı hususunda başlıca iki görüş ileri sürülmektedir. Geleneksel görüşe göre, iptal hakkı kural olarak devre konu olamaz. Ancak aşağıda ayrıntılı olarak belirtileceği üzere, devredilemezliğin birkaç önemli istisnası vardır. Gittikçe taraftar toplamaya başlayan yeni görüş ise, iptal hakkının devrinin önünde hiçbir hukuki engel bulunmadığından hareketle devrin mümkün olduğunu ileri sürmektedir.

A. İPTAL HAKKININ DEVREDİLEMEZLİĞİNİ SAVUNAN GÖRÜŞ

1. Genel İlke

İptal hakkı ilke olarak bağımsız bir şekilde devredilemez.⁴¹ İptal, hukuki niteliği itibarıyla sözleşmeye bağlı bir yenilik doğuran haktır. Bu sebeple, iptal hakkının bağlı olduğu sözleşmeden ayrı olarak tek başına devri mümkün değildir. Sözleşmeye bağlı yenilik doğuran haklar, bir bütün olarak sözleşme ilişkisinden doğan yükümlülükle ilgili hakları içerir. Yenilik doğuran hakka bahsedilen etki, sadece yenilik doğuran hakkın kullanılmasıyla ortaya çıkar. Buradaki temel meseleler, devralanın yenilik doğuran hakkı kullanmaya yetkili olup olmadığı veya devreden söz konusu yenilik doğuran hakkı kullanmak zorunda olup olmadığı soruları etrafında şekillenmektedir.⁴²

³⁸ Buz, s. 196, 197.

³⁹ Buz, s. 197.

⁴⁰ Buz, s. 197.

⁴¹ Wolfgang Schlochoff, Die Gestaltungsrechte und ihre Übertragbarkeit, Druckerei und Verlag, Breslau 1933, s. 39; Berner Kommentar / Schmidlin, s. 316, N. 78; Münchener Kommentar / Busche, BGB §142, N. 7; Flume, s. 561; Buz, s. 394; Günergök, s. 206.

⁴² Flavio Lardelli, Die Einreden des Schuldners bei der Zession, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, Basel, Genf, 2008, s. 45; Hoffmann, s. 12.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğine sahip iptal hakları tamamen devredilemez niteliktedir.⁴³ Bu hususta aile hukukundan kaynaklanan iptal hakları örnek olarak gösterilebilir.

Sözleşmeye bağlı yenilik doğuran hak esasen devreden ile borçlu arasındaki hukuki ilişkiye dayandığından, devreden hakkı kullanmaya yetkili kişi olarak kabul edilebilir. Alacağa bağlı yenilik doğuran hakların aksine, sözleşmeye bağlı yenilik doğuran haklar, alacakla birlikte otomatik olarak devralana geçmez. Hâkim görüş sözleşmeye dayalı bir devir imkanını reddetmektedir.⁴⁴ Yenilik doğuran haklar alacak niteliğine sahip olmayıp; aksine devredilemez borç ilişkisinin bir sonucu olduğundan, alacağın devri hükümleri kapsamında devre konu olamaz.⁴⁵ Devre benzer bir etki ancak ilgili yenilik doğuran hakkı kullanmak için devralana yetki vermek suretiyle sağlanabilir.⁴⁶ Ancak bu düşünce, devreden veya borçlunun menfaatleri ile çelişmemek kaydıyla, sözleşme özgürlüğü çerçevesinde yenilik doğuran hakkın devrine izin verilmesi gerektiği ileri sürülerek *Schwenzer* tarafından eleştirilmektedir.⁴⁷

Seckel, esasen bağımlı yenilik doğuran hakların, ana ilişkinin cüz'î halefe devredilmesi durumunda zorunlu olarak devralana geçeceğini kabul etmektedir.⁴⁸ Bununla birlikte yazar özellikle sözleşmeden dönme⁴⁹ ve iptal hakkı⁵⁰ bakımından sözleşmenin niteliği ve tarafların yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği kistaslarına göre bir ayırım yaparak iptal hakkının kullanılmasının, sefelin hukuki alanını da etkilemesi halinde iptal hakkının geçmeyeceğini, iptalin etkilerinin halefin kendi hukuk sınırları içinde kalması durumunda ise geçeceğini ifade etmektedir.⁵¹

⁴³ Seckel, s. 221; Steiner, s. 69; Peter Mankowski, *Beseitigungsrechte – Anfechtung, Widerruf und verwandte Institute*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2003, s. 990.

⁴⁴ Huguenin, s. 416. Tarafların böyle bir geçiş üzerinde anlaşıp anlaşamayacakları ise şüphelidir. Bu hususta, bkz. Lardelli, s. 45.

⁴⁵ Bucher, s. 539.

⁴⁶ Bucher, s. 540; Lardelli, s. 46.

⁴⁷ Schwenzer, 2012, s. 578, N. 90.21.

⁴⁸ Seckel, s. 221.

⁴⁹ Bu hususta ayrıntılı açıklamalar için, bkz. Seckel, s. 221-223.

⁵⁰ Bağışlama vaadi gibi tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmenin iptalinde, borçlu henüz ifayı gerçekleştirmemişse iptal hakkı, borcun bir parçası olduğundan bağımsız olarak devredilemez. Bu hususta, bkz. Seckel, s. 223, 224. Böyle bir sözleşmede borçlu borcunu ifa etmişse, borç ifa ile sona erdiğinden artık iptalin bir anlamı kalmadığı yönünde, bkz. Seckel, s. 225. Satım sözleşmesi gibi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmede iptal hakkının devredilip devredilemeyeceği hakkında, bkz. Seckel, s. 225-228.

⁵¹ Seckel, s. 228. Seckel'in bu tespitinin amaca uygun olmadığı ve hedefe ulaştırmayacağı ifade edilmektedir. Nitekim "*devreden, kendisini isteyerek devralanın ellerine bırakmıştır*". Bu hususta, bkz. Bydlinski, s. 52.

Kühne, iptal hakkının devredilemeyeceği yönündeki görüşünü şu şekilde açıklar: “İptal hakkı, kanunla hak sahibinin mali menfaatlerini korumak için değil; iradesinden sapma gösteren ve gerçek iradesi dışında hiçbir hukuki işlemin kendisine ait olmadığını ortaya koyan maddi olmayan menfaatlerini korumak için getirilmiştir”.⁵² Hukuki işleme katılan kimseler dışında herhangi bir kimsenin iradesinin rol oynamayacağına inanan *Kühne*, bu nedenle üçüncü bir kişinin hiçbir zaman iptal hakkına sahip olamayacağını ileri sürmektedir.⁵³

Larenz, kişiye sıkı sıkıya bağlı iptal haklarının devredilemeyeceğini, malvarlığı üzerinde etkili olan bir hukuki işlemle ilgili olan iptal hakkının ise “külli halefiyet” yoluyla ancak mirasçılara geçebileceğini kabul etmektedir.⁵⁴ Sözleşmeyi iptal hakkını da kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olarak nitelendiren yazar, iptal hakkının bu niteliğine o kadar önem vermektedir ki; sözleşmenin devri durumunda bile iptal hakkının devredende kalacağını savunmaktadır.⁵⁵ Bu görüş, beyan sahibi dışında birinin iptal hakkına sahip olduğu durumlar gösterilmek suretiyle haklı olarak eleştirilmiştir.⁵⁶

Steiner, iptal hakkını, bozucu yenilik doğuran hak kategorisinin özel bir türü şeklinde ifade ettiği “denkleştirici yenilik doğuran hak (*ausgleichende Gestaltungsrechte*)” olarak nitelemektedir.⁵⁷ Yazara göre iptal hakkı gibi tüm borç ilişkisini etkileyen denkleştirici yenilik doğuran haklar devredilemez.⁵⁸

Schmidlin, iptal hakkının devredilmezliğini doğası gereği kişisel olmasıyla açıklamaktadır.⁵⁹ Kişinin sözleşme özgürlüğünü korumayı amaçlayan bu hak, üçüncü kişiler tarafından kullanılamaz. Bu nedenle iptalin devre konu olması söz konusu değildir.

2. İstisnalar

Yukarıda açıklanan görüşe göre iptal hakkının devredilmezliği ilkesinin birkaç önemli istisnası vardır. Bu istisnalar, sözleşmenin

⁵² Eberhard Kühne, *Die Übertragbarkeit von Gestaltungsrechten*, Rostock, 1929, s. 84 vd.

⁵³ Kühne, s. 96.

⁵⁴ Karl Larenz, *Lehrbuch des Schuldrechts, Band I, Allgemeiner Teil*, 12. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 1979, s. 485. Aynı yönde, Michael Coester, “Vertragsübernahme und Anfechtungsrecht”, 10/1974, *Monatsschrift für Deutsches Recht*, s. 805; Ingeborg Schwenzer, “Zession und sekundäre Gläubigerrechte”, 182, 1982, *Archiv für die civilistische Praxis*, s. 248, 249.

⁵⁵ Larenz, s. 485, 490. İptal hakkının kişiye sıkı sıkıya bağlı hak olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığı yönünde, Buz, s. 284, 285.

⁵⁶ Schwenzer, 1982, s. 248-250; Bydlinski, s. 47; Buz, s. 284.

⁵⁷ Steiner, s. 71, 72.

⁵⁸ Steiner, s. 69, 70.

⁵⁹ *Berner Kommentar / Schmidlin*, s. 316, N. 78.

üçüncü bir kişinin hesabına yapılmış olması ve sözleşme tarafında var olan irade bozukluğunun devralanda sürdürülmesi halidir.

İrade bozukluğu altında kurulan sözleşme, üçüncü bir kişinin hesabına yapılmışsa, bu durumda iptal hakkının devrine izin verilir.⁶⁰ İsviçre Federal Mahkemesi de bir kararında, -bankanın kendi adına fakat üçüncü bir kimse için aracı olarak kıymetli evrak alım satımı yaptığı olayda- tüm hakların özellikle irade bozukluğu nedeniyle iptal hakkının işlemin devriyle kendiliğinden üçüncü kişiye geçeceğini belirterek, bu istisnayı kabul etmiştir.⁶¹

Sözleşme tarafında mevcut olan irade bozukluğunun devralanda devam etmesi mümkündür. Örneğin sözleşme tarafının yanılma nedeniyle kurduğu bir sözleşmede, devralan da aynı konuda yanılığa düşebilir. Böyle bir durumda da iptal edilebilir irade beyanında bulunan kimsenin iptal hakkına sahip olduğu kuralı uygulanmaz.⁶² Devralan sözleşmenin kuruluş aşamasında bulunmasa bile aynı irade bozukluğundan etkilenmiştir. Bu sebeple iptal hakkının devralana geçeceği kabul edilir.⁶³

B. İPTAL HAKKININ DEVREDİLEBİLECEĞİNİ SAVUNAN GÖRÜŞ

Geleneksel görüşün aksine, iptal hakkının devre konu olabileceğini savunan yeni bir görüş gittikçe taraftar toplamaya başlamıştır. Bu görüş savunucuları, iptal hakkının devrinin önünde herhangi bir engel bulunmadığı hususunda tam bir uzlaşma halindedirler.⁶⁴

⁶⁰ Berner Kommentar / Schmidlin, s. 317, N. 80.

⁶¹ BGE 41, II 571, 573 “... Denn mit der Abtretung des Geschäftes an den Kläger als Kommittenten sind von selbst auch alle Rechte, die der Volksbank aus dem Geschäft gegenüber der Beklagten erwachsen, besonders auch das Recht zur Anfechtung wegen Willensmängeln, auf den Kläger übergegangen. (...Çünkü işin asil olarak davacıya devri ile davalı karşısında Volksbank'a tahakkuk eden tüm haklar, özellikle irade bozukluğundan kaynaklanan iptal hakkı kendiliğinden davacıya geçmiştir.”. Karar metni için, bkz.

<https://entscheide.weblaw.ch/cache.php?link=BGE-41-II-571>, (s.e.t.: 20.09.2022).

⁶² Temsil edilenin, temsilcinin beyanını irade bozukluğu nedeniyle iptal etmesi halinde de aynı durum geçerlidir. Bu hususta, bkz. Bydlinski, s. 47; Coester, s. 805; Schwenger, 1982, s. 249.

⁶³ Berner Kommentar / Schmidlin, s. 317, N. 81.

⁶⁴ Roland Steffen, Selbständige Gestaltungsrechte? – Zugleich ein Beitrag zur Rechtsnatur der Zivilrechtlichen Gestaltungsrechte, Würzburg 1966, s. 91; Bydlinski, s. 54; Schwenger, 1982, s. 248 vd.; Heinrich Dörner, Dynamische Relativität – Der Übergang vertraglicher Rechte und Pflichten, C. H. Beck'sche Verlag Buchhandlung, München 1985, s. 322, 323; Werner Lorenz, “Abtretung einer Forderung aus mangelhaftem Kausalverhältnis: Von wem kondiziert der Schuldner?”, AcP, bd. 191, H. 4, 1991, s. 306; Kent Leverenz, “Die Gestaltungsrechte des Bürgerlichen Recht”, Jura, 1996, s. 4; Schwenger, 2012, s. 578, N. 90.21; Steinbeck, s. 79 vd.

Schwenzer, ne devredenin ne borçlunun menfaatlerinin genel bir devir yasağını gerektirdiğini, tarafların sözleşme özgürlüğü çerçevesinde iptal hakkını devretme özgürlüğüne sahip olduklarını dile getirmektedir.⁶⁵

Bydlinski, herhangi bir kimsenin rızası veya devir konusunda bir anlaşmanın varlığını aramaksızın, iptal hakkının hukuken devrinin esas itibarıyla mümkün olduğunu ifade etmektedir.⁶⁶ İptal hakkının devredilemezliğini savunan görüşün en önemli argümanlarından biri olarak belirtilen karşı tarafın dezavantajlı bir konuma gelme riskini de eleştiren yazar, iptal hakkının devrinin karşı tarafın hukuki konumunu etkilemeyeceğini vurgulamaktadır.⁶⁷

IV. ALACAĞIN DEVRİNİN İPTAL HAKKINA ETKİSİ

Alacağın devriyle birlikte iptal hakkının devredende mi kalacağı yoksa devralana mı geçeceği hususu tartışmalıdır.⁶⁸ Bazı durumlarda devreden veya devralanın bağımsız olarak sözleşmeyi iptal edebilmesi veya ancak devralanın katılımıyla devredenin iptal hakkını kullanabileceği ihtimaller de ayrıca değerlendirilmektedir.⁶⁹ Hâkim görüş, alacağın devrinde iptal hakkının devredende kalacağı, devralana

⁶⁵ Schwenzer, 2012, s. 578, N. 90.21.

⁶⁶ Bydlinski, s. 54.

⁶⁷ Bydlinski, s. 47, 51.

⁶⁸ Bu yöndeki tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için, bkz. Buz, s. 281 vd. Burada TBK'da borç ilişkilerinde taraf değişiklikleri bölümünde düzenlenen diğer hukuki kurumlardan da kısaca bahsetmek ihtiyacı hissedilmektedir. Borcun dış üstlenilmesinde iptal hakkının devirden etkilenmeyerek yeni borçluya geçmeyeceği kabul edilmektedir. Bu hususta, bkz. Berner Kommentar / Schmidlin, s. 316, N. 78. Aksi yönde, Mehmet Kılıç, Türk Hukukunda Borcun Üstlenilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 180. Borcun doğumu, sebebi, konusu ve varlığına ilişkin savunmalardan yeni borçlunun da yararlanacağından hareketle iptal hakkının yeni borçluya geçeceği yönünde, Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 278. Sözleşmenin devrinde, hâkim görüş iptal hakkının sözleşmeyi devralan kimseye geçeceği yönündedir. Çünkü sözleşmenin devrinde, üçüncü bir kişi, tarafların rızasıyla herhangi birinin yerine geçmekte ve böylece tüm hak ve borçlar kendisine devredilmektedir. Sözleşmeye bağlı yenilik doğuran hak niteliğine sahip iptal hakkı da sözleşme tarafı olma sıfatıyla doğrudan ilgili olduğundan sözleşmenin devri durumunda devralana geçer. Bu hususta, bkz. Coester, s. 806; Eren, s. 1421; Buz, s. 355; Hasan Ayrancı, Sözleşmenin Yüklenilmesi (Devri), Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 138; Gökhan Çayan, Sözleşmenin Devri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 120-122. Sözleşmenin devrinde iptal hakkının sözleşmeyi devralana geçmeyeceği yönünde, bkz. Berner Kommentar / Schmidlin, s. 316, N. 78. Sözleşmeye katılmada ise sözleşmeye katılan taraf, sözleşme tarafının yerine geçmemekte, onun yanında yer alarak hak ve borçlara katılmaktadır. Bu sebeple sözleşmeye katılan taraf, sözleşmeyi iptal hakkına sahip değildir. Bu hususta, bkz. Flume, s. 561. Konuyla ilgili farklı bir görüş için, bkz. Sinem Camcı, Sözleşmeye Katılma, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 271.

⁶⁹ Bydlinski, s. 46; Coester, s. 805.

geçmeyeceği yönündedir.⁷⁰ Öğretide bir görüş açıkça veya zımni olarak devredilmediği takdirde, bağımlı yenilik doğuran haklardan olan iptal hakkının devredende kalacağını ileri sürmektedir.⁷¹ Bir başka görüş devredenin, ancak devralanın rızasıyla iptal hakkını kullanabileceğini ifade etmektedir.⁷² Bu görüş, teminat amacıyla gerçekleştirilen alacağın temlikinde, devredenin de tazminat talep etme yetkisine sahip olması durumunda rızanın aranmayacağını da dile getirmektedir.⁷³ *Buz* tarafların aralarında anlaşarak alacağın devri durumunda iptal hakkının devralana geçeceğini kararlaştırılabileceklerini ifade etmektedir.⁷⁴

İptal, sözleşmeden dönme ve fesih gibi sözleşmeye bağlı yenilik doğuran hakların alacağın devri nedeniyle devralana geçmeyeceği öğretide hâkim görüşü temsil etmekte ve içtihatlarda da kabul edilmektedir.⁷⁵ Nitekim iptal hakkı, sadece alacağı değil tüm borç ilişkisini etkiler ve sözleşmeye bağlı bir hak olarak devirden etkilenmez.⁷⁶ Özellikle para alacaklarının devri durumunda bu görüş benimsenebilir. Nitekim burada iptal hakkının devri, devralanın menfaatlerine açıkça aykırılık teşkil eder.⁷⁷ Aynı alacakların devrinde ise durum farklıdır. Bir aynı alacak söz konusu olduğunda, ifanın kısa sürede yerine getirilmesi devralanın menfaatlerine hizmet ettiğinden burada hakkın devralana geçişine izin verilmelidir.⁷⁸ *Seckel* da aynı bir yükümlülükle ilgili iptal hakkının, subjektif aynı hak niteliğini vurgulayarak, her zaman malı satın alan kimseye geçeceğini ifade etmektedir.⁷⁹

İptal hakkının alacağın devriyle birlikte devralana geçmeyeceği yönündeki bu görüş, şekli bir düşünce olarak nitelendirilerek

⁷⁰ Berner Kommentar / Schmidlin, s. 316, N. 78; Spirig, Art. 170, N. 58; Steiner, s. 69, 70; Eren, s. 1404; Buz, s. 286.

⁷¹ Palandt/Grüneberg, § 398, s. 623, N. 120.

⁷² Uwe Seetzen, "Sekundäre Gläubigerrechte nach Abtretung des Hauptanspruchs aus einem gegenseitigen Vertrag: -Zugleich ein Beitrag zum Schuldnerschutz", Bd. 169, H. 4, 1969, AcP, s. 365, 366; Schwenger, 1982, s. 214.

⁷³ Seetzen, 366.

⁷⁴ Buz, s. 290. Yazar bu yola gidilmesinin bir anlamı olmadığını ve karışıklıklara yol açmaktan başka bir işe yaramayacağını da ifade etmektedir. Bu hususta, bkz. Buz, s. 290.

⁷⁵ Bucher, s. 571; Guhl/Merz/Koller, s. 251; Günergök, s. 206; Arıkan, s. 151. BGE 84 II 355, 367: "Keinesfalls war es zulässig, den Zessionar in die erbrechtliche Stellung der Zedentin einzusetzen, worauf der zweite Absatz der Abtretungsurkunde abzielen scheint; Gegenstand der Abtretung könnte nur das bei der Erbteilung auf die Klägerin entfallende Treffnis sein".

⁷⁶ Kurz Kommentar / Blumer, s. 137, N. 2; Günergök, s. 206; Arıkan, s. 151.

⁷⁷ Lardelli, s. 48.

⁷⁸ Schwenger, AcP, s. 223. Benzer bir görüş için, bkz. Robert Scheyhing, "Zur Abtretbarkeit des dem Besteller eines Werkvertrags wegen eines Werkmangels zustehenden Anspruchs auf Minderung", Nr. 2, 1986, Juristen Zeitung, s. 87.

⁷⁹ Seckel, s. 228.

eleştirilmekte ve devralanın sözleşmenin iptalinde herhangi bir menfaati bulunmaktaysa, iptal hakkının devralana geçmesi gerektiği ileri sürülmektedir.⁸⁰

Diğer yandan iptal hakkının devredilmesinin önünde hiçbir hukuki engel bulunmadığı gerekçesiyle, alacağın devri durumunda hakkın devralana geçeceği de ileri sürülmektedir. Bu görüşünün savunucuları, devrin nasıl gerçekleştirileceği konusunda fikir ayrılıkları yaşamaktadırlar. Bu hususta *Tils* tarafından ileri sürülen görüşe göre, alacağın devrinde iptal hakkının devralana geçmesi için devrin açık bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekir.⁸¹ Alacağın devri yapılırken iptal hakkının açıkça devredilmemesi, bu hakkın ortadan kalkmasına neden olur. Bu durumda iptal imkânı ortadan kaldırıldığından ne eski alacaklı ne yeni alacaklı sözleşmeyi iptal edebilir. *Bydlinski*'ye göre bu görüş, hukuki dayanaktan yoksun olup keyfi sonuçlara neden olabileceğinden baştan reddedilmesi gerekir.⁸² İptal hakkının devrini sözleşme özgürlüğü kapsamında her zaman mümkün gören *Schwenzer* ise, iptal hakkının kim tarafından kullanılması gerektiği sorusunun ancak devreden ve devralanın menfaatleri karşılaştırıldıktan sonra cevaplanabileceğini ileri sürmektedir.⁸³ Bu kapsamda irade bozukluğunun ve dolayısıyla iptal hakkının kullanılmasının ekonomik sonuçlarına kim katlanmak zorundaysa, iptal hakkı ona ait olmalıdır.⁸⁴ Bu ilkedden hareketle devredilen alacağın para alacağı mı mala ilişkin bir alacak mı olduğuna göre bir ayırım yapılmalıdır. Devredilecek alacağın mala ilişkin bir alacak olması durumunda da devir türlerine göre bir ayırma giden yazar, teminat ve tahsil için devir durumlarında iptal hakkının devreden şahısta kalacağını; mal alacağının devri durumunda ise devralana geçeceğini ifade etmektedir.⁸⁵ Yazar para alacaklarının devri hususunda da iptal hakkının devralana geçip geçmeyeceğini devir türlerine göre ayrı ayrı değerlendirmektedir. Sonuç olarak tahsil ve teminat amacıyla devirde iptal hakkı eski alacaklıda kalırken, bir para alacağının satışı durumunda yeni alacaklıya geçmesi gerekir.⁸⁶

Yukarıda da bahsedildiği üzere, iptal hakkının devredilemeyeceğini savunanların en önemli gerekçelerinden biri, borçlunun hukuki durumunun kötüleşme riskidir. *Bydlinski*, iptal hakkının devrinin borçlunun hukuki durumunu etkilemeyeceğini vurgulamaktadır.⁸⁷ *Buz* da iptal hakkının devrinin borçlunun durumunu

⁸⁰ Basler Kommentar / Schwenzer, s. 270, N. 2.

⁸¹ Wilhelm Tils, Zur Abtretbarkeit von Gestaltungsrechten, Köln 1933, s. 34.

⁸² Bydlinski, s. 60.

⁸³ Schwenzer, 1982, s. 250. Benzer yönde, Huguenin, s. 417, N. 1356.

⁸⁴ Schwenzer, 1982, s. 249.

⁸⁵ Schwenzer, 1982, s. 251.

⁸⁶ Schwenzer, 1982, s. 251, 252.

⁸⁷ Bydlinski, s. 51.

kötüleştirmeyeceğini ve iptal hakkının mutlaka eski alacaklı tarafından kullanılmasında borçlunun bir menfaati bulunmadığını dile getirmektedir.⁸⁸ Öğretide borçlunun korunması gereken menfaatleri bağlamında, eski ve yeni alacaklının iptal hakkını kullanmasında farklı saiklere sahip olabileceği; bu sebeple iptal hakkının eski alacaklıda kalması durumunda sözleşmenin iptal edilmeme ihtimali gerekçe olarak gösterilmektedir.⁸⁹ Kanaatimizce bu görüş, borçlunun sözleşmenin iptal edilmeyeceğine dair “*umudu*”nu korunması gereken menfaatleri kapsamında değerlendirmektedir. Ancak sözleşmenin iptal edilmeyeceğine yönelik taşınan umut, iptal hakkı mevcut olduğu sürece korunamaz.⁹⁰ Nitekim sözleşmenin iptal edilmeyeceğine yönelik taşınan umut gibi subjektif bir değer karşısında, iptal hakkı sahibinin kanunla koruma altına alınan sözleşme özgürlüğünün korunması bulunmaktadır.

Alacağın devri gerçekleştirildiği anda, tarafların iptal sebebinin farkında olmaması mümkündür. *Dörner*'e göre alacağın devriyle iptal hakkının devralana geçip geçmeyeceği meselesi tam da bu durumda ortaya çıkar.⁹¹ Yazar, borçlunun yerine getireceği edimin değerinin alacaklının ediminin değerinden düşük olması durumunda, iptal hakkının alacağa ilişkin bir hak olduğunu ifade ederek yeni alacaklıya geçmesi gerektiğini savunmaktadır.⁹² Diğer yandan eski alacaklının ifa etmekle yükümlü olduğu edimin değeri iptal edilebilir alacağın değerinden önemli ölçüde yüksek ise, bu durumda iptal hakkının eski alacaklıda kalması gerektiğini de belirtmektedir.⁹³

Devir sözleşmesi yapılırken tarafların iptal sebebini bildikleri halde, iptal hakkının devrinden bahsetmemeleri ihtimalini de kısaca değerlendirmek gerekir. Bu durum, iptal edilebilir sözleşmenin onanması olarak yorumlanmaktadır.⁹⁴ Nitekim iptal sebebini bilen ve bu işlemi hak düşürücü süreler içerisinde iptal etmeyerek söz konusu hukuki işlemde doğan alacağını bir başka kimseye devreden eski alacaklı, artık iptal hakkından feragat etmiş demektir. *Dörner*, onama ile iptal hakkı ortadan kalkacağından artık bu hakkın kim tarafından kullanılacağına mesele olmaktan çıkacağını ifade etmektedir.⁹⁵ Tarafımızca da desteklenen bu görüş şu gerekçeyle de savunulabilir: İptal hakkı sahibi eski alacaklının, alacağı üzerinde tasarrufta bulunarak hukuki işlemin geçerliliğine ve geçerli kalacağına yönelik yarattığı güven

⁸⁸ Buz, s. 286.

⁸⁹ Seetzen, s. 365.

⁹⁰ Bydlinski, s. 50.

⁹¹ Dörner, s. 320.

⁹² Dörner, s. 322. Aynı yönde, Hattenhauer, s. 455.

⁹³ Dörner, s. 323. Aynı yönde, Steinbeck, s. 93; Hattenhauer, s. 454.

⁹⁴ Dörner, s. 320; Hattenhauer, s. 455.

⁹⁵ Dörner, s. 320.

korunmalıdır. Bu durumda borçlunun ve yeni alacaklının oluşturulan hukuki görünüşe güvenmekte haklı menfaatleri bulunmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada alacağın devri sonucunda sözleşmenin iptalini talep etme hakkının devredende kalıp kalmayacağı irdelenmiştir. Sözleşmeye bağlı bir yenilik doğuran hak olan iptal hakkı, ileri sürüldüğü andan itibaren sözleşme ilişkisinin geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılmasına neden olur. Bu bakımdan sözleşme ilişkisini yıkıcı bir etkiye sahiptir. Kanun koyucu iptal hakkını iradesi yanılma, aldatma veya korkutma nedeniyle sakatlanan ya da aşırı yararlanma etkisi altında kalarak hukuki işlem yapan kimse lehine sözleşme özgürlüğünü korumak amacıyla ihdas etmiştir. İptal hakkı, sadece iradesi sakatlanan ya da aşırı yararlanma nedeniyle zarar gören kimseye aittir. Sözleşmenin karşı tarafı iptali ileri süremez. Bunun nedeni, iptal hakkı sahibinin karar verme özgürlüğünü korumak düşüncesidir.

Alacağın devri ile borç ilişkisinin alacaklı tarafı değişir. Bu durumda yenilik doğuran hakların da devralana geçip geçmeyeceği meselesi ortaya çıkar. İptal hakkı bu hususta özellik gösteren haklardan biridir. Bağımlı yenilik doğuran hakların alacak hakkından ayrı olarak devredilemeyeceği kabul edilmektedir. Bu hususta da alacağa bağlı yenilik doğuran hakların sözleşmeye bağlı yenilik doğuran haklardan ayrılması gerekir. Alacağa bağlı yenilik doğuran haklar devirle birlikte devralana geçerken sözleşmeye bağlı yenilik doğuran haklar hususunda böyle bir genel kabul söz konusu değildir. Nitekim sözleşmeye bağlı yenilik doğuran haklar sadece alacak hakkını değil, sözleşme ilişkisinin tamamını ilgilendirir. Ayrıca iptal hakkının kişisel olma özelliği gereği, sadece iradesi sakatlanan ya da aşırı yararlanma nedeniyle zarar gören kimse bu hakka sahiptir. Bu sebeple iptal hakkının esasen devredilemeyeceği öğretide hâkim görüşü temsil etmektedir.

İptal hakkının ilke olarak devrini mümkün görmeyen bu görüşe, iptalin mirasçılara geçebileceği ve temsilcide mevcut olan irade bozukluğunun temsil olunana iptal hakkı vereceği gerekçe gösterilerek karşı çıkmaktadır. Gerçekten iptal hakkının kişisel olmasından hareketle devredilemeyeceğini savunan klasik görüş bu bakımdan kolayca çürütülebilmektedir.

Alacağın devrinde iptal hakkının devralana geçip geçmeyeceği tartışmalıdır. Klasik görüşü temsil edenler, alacağın devrinde iptal hakkının devredende kalması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüş, aksi durumun kabulü halinde özellikle iptal sonucunda ortaya çıkan iade taleplerinin çözümü güç meseleler ortaya çıkaracağını ifade etmektedir.⁹⁶ Mevcut düzenlemeler karşısında yerinde bir endişe olarak

⁹⁶ Buz, s. 288 vd.

ifade edilebilecek bu iddia, esasen iptal edilebilir sözleşmenin benimsenen tasfiye rejiminden kaynaklanmaktadır. Bu husus, başka bir çalışmanın konusu olabilecek nitelikte olduğundan burada ayrıntıya girilmeyecektir.

Alacağın devrinde iptal hakkının devralana geçip geçmeyeceği meselesinin, tarafların menfaat durumu, devrin hangi amaçla yapıldığı ve devredilen alacağın türüne göre cevaplandırılması gerektiği görüşü hakkaniyete daha uygun görünmektedir. Tarafların menfaat durumu incelenirken borçludan ziyade devreden ve devralanın menfaat dengesi değerlendirilmelidir. Nitekim alacağın devri sözleşmesi kurulurken borçlunun rızasına ihtiyaç duyulmaz; bilgisi olması dahi gerekmez. Yukarıda da açıklandığı üzere, alacağın bir üçüncü kimseye devri, borçlunun menfaatlerini de ihlal etmez. Devreden ile devralan arasındaki menfaat dengesinin değerlendirilmesinde, devredilen alacağın türü ve devrin ekonomik sonuçlarının kimin üzerinde olacağı belirleyeceği kıstaslar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda devrin ekonomik sonuçlarına devralan katlanmak zorunda kalıyorsa iptal hakkı devralana geçmelidir. Diğer yandan teminat amacıyla devirde para alacağının devri söz konusuysa bu durumda iptal hakkının devredende kalması, devredeninin menfaatleri bakımından daha isabetlidir.

Bu tartışma, alacağın devri sözleşmesi kurulurken iptal hakkının varlığından haberdar olunmaması durumunda önem kazanmaktadır. Devir sözleşmesinin akdedilmesi sırasında tarafların iptal hakkının farkında olmalarına rağmen bu haktan bahsetmemeleri, iptal edilebilir sözleşmenin onanması anlamına gelir. Onama, iptal hakkını ortadan kaldıran bir niteliğe sahiptir⁹⁷. Bu sebeple artık iptal hakkının kime ait olduğu bir mesele olmaktan çıkmaktadır.

⁹⁷ Burada birden çok iptal sebebinin bulunduğu “çoklu iptal” durumuna kısaca değinmek gerekir. Bu durumda, iptal sebebi kadar iptal hakkı vardır. Onamanın hangi iptal sebebi için verildiği ya da bir iptal sebebine dayanan onama nedeniyle diğer sebeplerin de ortadan kalkacağı üzerinde düşünülmesi gereken meselelerdendir. Bu kapsamda beyanda bulunurken iptal sebebinin gösterilmesi gerekip gerekmediği sorusu da gündeme gelir.

KAYNAKÇA

Aral F, "Topyekün Temlik", C. 42, S. 1, 1992, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 93-140.

Arıkan M, "Türk Özel Hukukunda Alacağın Temliki", C. 13, S. 1, 2005, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 129-155.

Arnold A, Erman Bürgerliches Gesetzbuch, 15. Aufl., Otto Schmidt Verl., Köln, 2017 (Erman BGB/Arnold).

Ayrancı H, Sözleşmenin Yüklenilmesi (Devri), Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.

Becker H, Berner Kommentar, Vorbemerkungen zu Art. 164-174 (Abtretung), 2. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern, 1945.

Blumer ML, Kurzkommentar Obligationenrecht, Hrsg. Heinrich Honsell, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2014 (Kurzkommentar/Blumer).

Bucher E, Schweizerisches Obligationenrecht, 3. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1988.

Busche J, Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band I Allgemeiner Teil, C.H. Beck, 9. Aufl., München, 2021.

Buz V, Medeni Hukukta Yenilik Doğuran Haklar, Yetkin Yayınları, Ankara, 2005.

Bydlinski P, Die Übertragung von Gestaltungsrechten, Manzsche Verlags, Wien, 1986.

Camcı S, Sözleşmeye Katılma, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

Coester M, "Vertragsübernahme und Anfechtungsrecht", 10/1974, Monatsschrift für Deutsches Recht, ss. 803-807.

Çayan G, Sözleşmenin Devri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

Dalcı N, "Müstakbel Alacakların Toptan Devri", Prof. Dr. Erdal Onar'ın Armağanı, Cilt I, Ankara, 2013, ss. 749-766.

Dayınlarlı K, Türk Borçlar Kanununa Göre Alacağın Devri, 5. Baskı, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 2019.

Dörner H, Dynamische Relativität – Der Übergang vertraglicher Rechte und Pflichten, C. H. Beck'sche Verlag Buchhandlung, München, 1985.

Ellenberger J, Palandt Bürgerliches Gesetzbuch, 77. Auflage, C. H. Beck, München, 2018.

Engin Bİ, Alacağı Temlik Edenin Garanti Sorumluluğu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.

Ercoşkun Şenol HK, Türk Borçlar Kanunu'na Göre Alacağı Devredenin Garanti Sorumluluğu, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

Eren F, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

Fenkart J, Wesen und Ausübung der Gestaltungsrechte im schweizerischen Privatrecht, Verlag von Stämpfli & Cie., Bern, 1925.

Flume W, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, Zweiter Band, Das Rechtsgeschäft, Springer Verl., Berlin 1965.

Franko N, "Alacağın Temliki", C. 49, S. 1, 1994, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, ss. 177-197.

Furrer A/Schynder AK, Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Obligationenrecht - Allgemeine Bestimmungen - Art. 1-183 OR, 3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2016.

Gauch P/Schlupe WR/Schmid J/ Emmenegger S, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, Band I, 9. Auflage, Schulthess Verlag, Bern, 2008.

Gernhuber J, "Synallagma und Zession", Festschrift für Ludwig Raiser zum 70. Geburtstag, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1974, ss. 57-98.

Grüneberg C, Palandt Bürgerliches Gesetzbuch, 77. Auflage, C. H. Beck, München, 2018.

Guhl T/Merz H/Koller A, Das Schweizerische Obligationenrecht, 8. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1991.

Gümüş MA, Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

Günergök Ö, Alacağın Devrinde Borçlunun Hukuki Durumu, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.

Hatemi H/Gökyayla E, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 5. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.

Hattenhauer C, Einseitige private Rechtsgestaltung, Mohr Siebeck, Tübingen, 2011.

Hoffmann JF, Zession und Rechtszuweisung, Mohr Siebeck, Tübingen, 2012.

Honsell H, "Tradition und Zession - kausal oder abstrakt?", http://honsell.at/pdf/FS_Wiegand.pdf, ss. 1-22.

Huguenin C, Obligationenrecht, Allgemeiner und Besonderer Teil, Schulthess Verl., 3. Aufl., Zürich, 2019.

Kılıç M, Türk Hukukunda Borcun Üstlenilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

Kocaman AB, Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1989.

Kut A, Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, 3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, 2016.

Kühne E, Die Übertragbarkeit von Gestaltungsrechten, Rostock, 1929.

Lardelli F, Die Einreden des Schuldners bei der Zession, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, Basel, Genf, 2008.

Larenz K, Lehrbuch des Schuldrechts, Band I, Allgemeiner Teil, 12. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 1979.

Larenz K/ Wolf M, Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts, 9. Auflage, Verlag C. H. Beck, München, 2004.

Leverenz K, "Die Gestaltungsrechte des Bürgerlichen Recht", Jura, 1996, ss. 1-9.

Lorenz W, "Abtretung einer Forderung aus mangelhaftem Kausalverhältnis: Von wem kondiziert der Schuldner?", AcP, bd. 191, H. 4, 1991, ss. 279-311.

Mankowski P, Beseitigungsrechte – Anfechtung, Widerruf und verwandte Institute, Mohr Siebeck, Tübingen, 2003.

Oğuzman MK / Öz MT, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I, 17. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.

Ozanemre Yayla HT, Alacağın Devri İşleminin Geçerliliği ve Sebep Olan İlişkisi (İlliliği), Turhan Kitabevi, Ankara, 2019.

Roth H, J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsrecht und Nebengesetzen, Buch I, Allgemeiner Teil, Sellier de Gruyter, Berlin, 2015 (Staudinger/Roth).

Scheyhing R, "Zur Abtretbarkeit des dem Besteller eines Werkvertrags wegen eines Werkmangels zustehenden Anspruchs auf Minderung", Nr. 2, 1986, Juristen Zeitung, ss. 85-87.

Schlochoff, W, Die Gestaltungsrechte und ihre Übertragbarkeit, Druckerei und Verlag, Breslau, 1933.

Schmidlin B, Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Art. 23-31 OR, Stämpfli Verlag, 2. Aufl., Bern, 2013 (Berner Kommentar/Schmidlin).

Schwenzer I, "Zession und sekundäre Gläubigerrechte", 182, 1982, Archiv für die civilistische Praxis, ss. 214-253 (Schwenzer, 1982).

Schwenzer I, Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529 OR, Helbing Lichtenahhn Verl., 4. Aufl., Basel, 2007 (Basler Kommentar/Schwenzer).

Schwenzer I, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, 6. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern, 2012 (Schwenzer, 2012).

Seckel E, "Die Gestaltungsrechte des bürgerlichen Rechts", Festgabe der juristischen Gesellschaft zu Berlin zum 50 Jährigen Dienstjubiläum ihres Vorsitzendes Richard Koch, Berlin, 1903, ss. 205-252.

Seetzen U, "Sekundäre Gläubigerrechte nach Abtretung des Hauptanspruchs aus einem gegenseitigen Vertrag: -Zugleich ein Beitrag zum Schuldnerschutz", Bd. 169, H. 4, 1969, AcP, ss. 352-371.

Spirig E, Zürcher Kommentar Band/Nr. V/1k, Vorbemerkungen zu Art. 164-174, 3. Auflage, Schulthess Polygraphischer Verlag AG, Zürich, 1993.

Steffen R, Selbständige Gestaltungsrechte? – Zugleich ein Beitrag zur Rechtsnatur der Zivilrechtlichen Gestaltungsrechte, Würzburg, 1966.

Steinbeck AV, Die Übertragbarkeit von Gestaltungsrechten, Verlag Dunkel & Humblot GmbH, Berlin, 1994.

Steiner R, Das Gestaltungsrecht, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1984.

Tekinay SS/ Akman S / Burcuoğlu H / Altop A, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

Tils W, Zur Abtretbarkeit von Gestaltungsrechten, Köln, 1933.

Üçer M, "Roma Hukuku'nda ve Karşılaştırmalı Hukukta Alacağın Temliki", C. 54, S. 3, 2005, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 397-443.

Von Tuhr A, Borçlar Hukukunun Umumi Kısımı, Cilt 1-2, Çev.: Cevat Edege, Olgaç Matbaası, Ankara, 1983.

Waiblinger M, Begriff und Ausübung der Anfechtungsrechte im schweizerischen Privatrecht, unter besonderer Berücksichtigung der Anfechtung des ehelichen Kindesverhältnisses, Abhandlung zum schweizerischen Recht, 30. Heft, Verlag von Stämpfli & Cie, Bern, 1928.